

ZAJÍMAVÉ BRYOFLORESTICKÉ NÁLEZY XXIII.**Interesting bryofloristic records, XXIII**

Zbyněk Hradílek (ed.)

Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra botaniky, Šlechtitelů 11, CZ-783 71 Olomouc, e-mail: zbynek.hradilek@upol.cz

Nomenklatura a stupeň ohrožení jednotlivých druhů je udáván podle aktualizovaného Seznamu a červeného seznamu mechorostů ČR (Kučera et al., 2012). Souřadnice jsou uváděny buď jako pravoúhlé v systému S-42 nebo jako geografické v systému WGS-84.

***Cololejeunea calcarea* VU (Š. Koval)**

- Česká rep., okres Brno-venkov, Babice nad Svitavou, obnažená skála v nedávno odlesněném svahu po pravé straně silnice z Josefova do Křtin, 10 m od silnice, cca 1 km JJV od jeskyně Býčí skála [WGS-84: 49°17'56,6"N, 16°42'08,4"E, kv. 6766a], 350 m n. m., několik drobných, čistých porostů o rozměrech cca 1 × 1 cm, u skalního výklenku na SSZ orientované svislé stěně asi 1 m nad zemí, 19. 10. 2014 leg. Š. Koval, herb. Š. Koval.

Nový nález posouvá rozšíření játrovky v Moravském krasu směrem k jihu. Doposud byla známá jen ze Suchého a Pustého žlebu (srov. Bryonora 29: 21).

***Cololejeunea rossettiana* VU (Š. Koval)**

- Česká rep., okres Brno-venkov, Babice nad Svitavou, obnažená skála v nedávno odlesněném svahu po pravé straně silnice z Josefova do Křtin, 10 m od silnice, cca 1 km JJV od jeskyně Býčí skála [WGS-84: 49°17'56,6"N, 16°42'08,4"E, kv. 6766a], 350 m n. m., trs cca 1 × 2 cm, játrovka prorůstala mezi dalšími druhy mechorostů ve skalním výklenku při zemi pod SSZ orientovanou stěnou, 19. 10. 2014 leg. Š. Koval, herb. Š. Koval.

Nová lokalita leží nedaleko známých nalezišť ze 40. let minulého století – Býčí skála a blíže neurčené místo v údolí Křtinského potoka (Duda 1975). Na Býčí skále a na stěně Otevřené skály druh našla také Kubešová (2003).

***Kurzia pauciflora* VU (M. Zmrhalová)**

- Česká rep., okres Jeseník, NPR Rejvíz, Malé mechové jezírko [WGS-84: 50°13'31,8"N, 17°18'38"E, kv. 5769d], 750 m n. m., porost borovice blatky asi 210 m ZSZ od jezírka, 13. 7. 2013 leg. M. Zmrhalová, herb. SUM.

Vzácná játrovka horských vrchovišť, historicky z Rejvízu uváděná (Duda 1986), avšak recentně potvrzená až v roce 2013. Byla nalezena na jediném místě na rašelinné půdě společně s druhy *Cephalozia connivens*, *Mylia anomala* a *Splachnum sphaericum*.

Riccia papillosa **CR** (L. Němcová)

- Česká rep., okr. Teplice, Bílina, obec Liběšice, NPR Bořen, obnažená hlína skalní terásy na JZ svahu Bořeně [WGS-84: 50°31'33,9"N 13°45'41,5"E, kv. 5448d], 410 m n. m., 21. 10. 2013 leg. L. Němcová, herb. L. Němcová.

Nález na Bořeni je prvním údajem o výskytu tohoto druhu v Českém středohoří. V minulosti byl uváděn z Radobýlu (Hilitzer 1928), ale doklad později revidoval Suza jako *Riccia ciliifera* (Rivola & Duda 1976). České středohoří je tedy vedle okolí Prahy a JZ Moravy další oblastí výskytu této játrovky v ČR. Kromě Bořeně je druh recentně známý ještě ze dvou lokalit v NP Podyjí. Lokality u Prahy nebyly v poslední době ověřeny. Játrovka rostla na ploše 2 dm² spolu s *Riccia sorocarpa*, *Bryum argenteum*, *Ceratodon purpureus*, *Encalypta streptocarpa*, *Hypnum cupressiforme* var. *lacunosum*, *Polytrichum piliferum*, *Syntrichia ruralis*, *Tortula acaulon* var. *pilifera*, *Weissia controversa* a *W. longifolia*.

Syzygiella autumnalis **VU** (S. Kubešová, J. Tkáčiková)

- Česká rep., Vsetínské vrchy, Valašské Meziříčí, PR Halvovský potok, 5 km JJZ od kostela v obci Valašská Bystřice a 0,8 km Z kóty Cáb (841 m), balvanitá suť v lese, na kamenech [WGS-84: 49°22'21,6–21,7"N, 18°04'38,8"E, kv. 6674a], 675 m n. m., 19. 4. 2014 a 31. 7. 2014 leg. S. Kubešová a J. Tkáčiková, herb. BRNM, VM.

Nová lokalita játrovky s většinou nálezů z blízkých Beskyd (Váňa 1970, Plášek & Stebel 2002). Rostla na stěnách dvou kamenů, v prvním případě společně s *Blepharostoma trichophyllum* a na druhém místě s *Lepidozia reptans*.

Atrichum angustatum **EN** (Š. Koval)

- Česká rep., okres Šumperk, Sobotín, JJV svah vrcholu Skaliska (723m), hlína na svahu pod pozůstatky lesní cesty na předělu vzrostlého smrkového lesa a paseky s mladým bukovým náletem [WGS-84: 49°59'43,1"N, 17°07'30,9"E, kv. 6068b], 625 m n. m., porost na ploše cca 3 × 2 m, většinou sterilní, plodný jen na několika místech na celkové ploše cca 2 dm², 21. 9. 2014 leg. Š. Koval, herb. Š. Koval.

Na našem území vzácný mech s dosud záhadným rozšířením. Nově nalezená lokalita má zatím nejvyšší nadmořskou výšku. Ostatní tři moravské lokality jsou v níže položených teplejších oblastech (srov. Bryonora 38: 49; 48: 61).

Bryum mildeanum **VU** (J. Kučera)

- Česká rep., CHKO Křivoklátsko, okr. Rakovník, Nezabudice, PR Nezabudické skály, skály podél silnice Roztoky–Nezabudice, ca 450 m SV Nezabudického Mlýna [S-42: E3416,63 N5544,10, kv. 5949c], 250 m n. m., 8. 10. 2014 leg. J. Kučera, CBFS (17047).

Druh s málo známým současným rozšířením u nás, s patrně jediným recentním dokladem z jesenické Velké kotliny (Kučera et al. 2009). Historické rozšíření (srov. Podpěra 1953) kopíruje do značné míry rozšíření příbuzného druhu *Bryum alpinum*, s nímž však byl v minulosti také velmi často zaměňován.

Buxbaumia viridis **VU** (S. Kubešová, J. Tkáčiková)

- Česká rep., Vsetínské vrchy, Valašské Meziříčí, PR Halvovský potok, 5 km JJZ od kostela v obci Valašská Bystřice a 0,8 km Z kóty Cáb (841 m), dno údolí potoka Jasenice (= Halvovský potok), tlející kmen na pravém břehu potoka [WGS-84:

49°22'10,9"N, 18°04'39,4"E], 610 m n. m., 31. 7. 2014 leg. S. Kubešová a J. Tkáčiková, herb. BRNM.

Šikoušek rostl na kmeni ležícím na břehu, podél potoka. Kmen jedle (*Abies alba*) o průměru 30 cm se zbytky větví, byl bez kůry a místy měl narušený tvar. Zaznamenaly jsme pět tobolek (čtyři zralé a jedna patrně zralá, ale v době nálezu prázdná). V místě nálezu rostly mechy *Atrichum undulatum*, *Brachythecium* sp., *Herzogiella seligeri*, *Rhizomnium punctatum* a játrovka *Riccardia palmata*.

Cinclidotus fontinaloides **CR** (L. Němcová)

- Česká rep., okr. Děčín, Labská Stráň, pravý břeh Labe pod Belvederem, 800 m od přívozu směrem na Hřensko [WGS-84: 50°51'4,2"N, 14°13'8,5"E, kv. 5151a-c], 8. 2009 leg. M. Davidková, det. L. Němcová, teste J. Kučera, herb. L. Němcová.

V Evropě nejběžnější zástupce rodu. Ze středního toku Labe druh dosud nebyl známý. Jediný údaj z Krkonoš (údolí Bílého Labe) komentují Kučera & Váňa (2007), kteří zpracovali rozšíření druhů rodu *Cinclidotus* v ČR.

Didymodon cordatus **VU** (J. Kučera)

- Česká rep., CHKO Křivoklátsko, okr. Rakovník, Velká Buková, PR Nezabudické skály, skály podél silnice Roztoky–Nezabudice, východní okraj rezervace u osady Višňová [S-42: E3417,76 N5543,74, kv. 5949c], 250 m n. m., na bazické zemi ve štěrbinách exponovaných skal, 8. 10. 2014 leg. J. Kučera, CBFS (17039)

Teplomilný druh s typickým výskytem zejména na sprašových stěnách, ojediněle se vyskytující i na dalších xero-termních stanovištích, jako jsou právě zemi vyplněné štěrbinami výslunných bazických skal. Z Křivoklátska dosud udáván nebyl.

Didymodon sinuosus **VU** (Š. Koval)

- Česká rep., okres Brno-venkov, Babice nad Svitavou, obnažená skála v nedávno odlesněném svahu po pravé straně silnice z Josefova do Křtin, 10 m od silnice, ca 1 km JJV od jeskyně Býčí skála [WGS-84: 49°17'56,6"N, 16°42'08,4"E, kv. 6766a], 350 m n. m., porost na ploše cca 2 dm², u skalního výklenku na SSZ orientované svislé stěně, asi 1,5 m nad zemí, 19. 10. 2014 leg. Š. Koval, herb. Š. Koval.

Ephemerum recurvifolium **VU** (I. Novotný, J. Fuksová)

- Česká rep., okr. Vyškov, Bošovice, stráň Randle, exp. SV [WGS-84: 49°02'20"N, 16°49'53"E, kv. 6967ac], cca 300 m n. m., trávník, 7. 6. 2014 leg. J. Fuksová et I. Novotný, BRNM (762305).

Nejbližší známé lokality leží u obcí Nížkovice, kde byl druh sbírán v roce 1986 (Bryonora 48: 64) a Násedlovice, kde byl druh sbírán v roce 1983 (Novotný 1986). Na nové lokalitě rostl mech společně s *Fissidens dubius* var. *mucronatus* a *Oxyrrhynchium hians*.

Microbryum floerkeanum **VU** (S. Kubešová, K. Pokorná)

- Česká rep., Brno, PP Kavky, 2,9 km cca SV od vlakového nádraží Brno-Židenice, SV okraj PP Kavky při okraji lomu, otevřený suchý trávník, na hlíně [WGS-84: 49°12'59"N, 16°40'16"E, kv. 6766c], 340 m n. m., 21. 10. 2014 leg. K. Pokorná, det. S. Kubešová a K. Pokorná, herb. BRNM a herb. K. Pokorná.

Velmi drobný, teplomilný mech, který roste na bazické zemi. Recentně byl nalezen na pěti jihomoravských lokalitách – u Kuřimi, na Znojemsku: Jaroslavice,

Mašovice, Miroslav a NPP Miroslavské kopce (srov. Bryonora 46: 73, 49: 30). Na rozdíl od nedávných nálezů na úhorech, polích (strništích) rostl na brněnské lokalitě na původním stanovišti – v suchém trávníku. Byl nalezen na více malých ploškách, roztroušeně, na celkové ploše asi 2×5 cm.

Philonotis marchica **CR** (Z. Hradílek)

- Česká rep., CHKO Litovelské Pomoraví, okr. Olomouc, Mohelnice, PP Zátřže, úložiště výpěrků na jižním břehu severního jezera šterkopískovny cca 1,2 km VJV od železniční stanice v Mohelnici [WGS-84: 49°46'30,9"N, 16°57'31,6"E a 49°46'31,1"N, 16°57'34,4"E, kv. 6267b], 247 m n. m., 18. 9. a 20. 10. 2014 leg. Z. Hradílek, herb. Z. Hradílek.

Po nálezu druhu ve vápencovém lomu Kotouč u Štramberka v roce 2003 (Buryová & Hradílek 2006) byl tento vzácný mech opět nalezen na nepůvodním stanovišti – na náplavu jemných výpěrků z těžby šterkopísku. Mech roste na dvou místech, vzdálených od sebe asi 60 m, v nevelkých až malých shlucích sotva několik cm² velikých. Největší porost zaujímal plochu asi 100 cm². Na starším náplavu (s největším porostem mechu) je místo již zarostlé vrbovým houštím a mech roste na okraji málo frekventované stezky spolu s druhy: *Brachythecium mildeanum*, *Drepanocladus aduncus*, *Dicranella varia*, z dalších rostlin je na místě hojná přeslička *Equisetum variegatum*. Na mladším náplavu (velmi jemný písčitý sediment) bylo nalezeno do 10 malých chomáčů od 1 do 4 cm² ve společnosti *Bryum dichotomum*, *B. argenteum*, *Dicranella varia*, z dalších rostlin pak *Equisetum palustre*, *Juncus articulatus* a *Limosella aquatica*. Ve srovnání s obrovskými porosty mechu v lomu Kotouč je místní populace mnohem menší, také rostlinky jsou docela nízké, zato s četnými poupátkovitými gemami v úžlabí lístků. Malé chomáče i rozměry rostlinek svědčí o nevelikém stáří populace, případně o opakovaném přeplavování výpěrky.

Pogonatum nanum **VU** (M. Zmrhalová, Š. Koval)

- Česká rep., okres Šumperk, Bohutín, nalevo od příjezdové cesty k lomu pod kopcem Zbová [WGS-84: 49°57'12,3"N, 16°53'13,6"E, kv. 6067a], 500 m n. m., západně exponovaný břeh cesty a kraj mladé náletové bučiny nad cestou, 19. 4. 2014 leg. M. Zmrhalová, Š. Koval, herb. SUM.

Nehojný druh české bryoflóry, který byl recentně v ČR nalezen dosud jen na několika málo lokalitách (např. Bryonora 45: 45; 48: 66). Na lokalitě u Bohutína tvořil plodnou populaci o velikosti 28,6 dm² a rostl společně s druhy: *Chiloscyphus profundus*, *Isopaches bicrenatus*, *Atrichum undulatum*, *Buxbaumia aphylla*, *Campylopus introflexus*, *Ceratodon purpureus*, *Dicranella heteromalla*, *Dicranum scoparium*, *Ditrichum pallidum* (Bryonora 52: 37), *Hypnum cupressiforme* var. *cupressiforme*, *Orthodontium lineare*, *Pleuroidium acuminatum*, *Pohlia nutans* subsp. *nutans*, *Polytrichum formosum*, *P. juniperinum* a *P. piliferum*.

Tortula atrovirens **CR** (J. Kučera)

- Česká rep., CHKO Křivoklátsko, okr. Rakovník, Velká Buková/Nezabudice, PR Nezabudické skály, podél skal nad silnicí Roztoky–Nezabudice, ca 350 m SSV až 1,3 km V Nezabudického Mlýna a na kamenné zídce u Nezabudického Mlýna [lokalizace dokladů S-42: E3417,76 N5543,74 (CBFS 17040, 17041), E3416,64 N5544,10 (CBFS

17045), E3416,36 N5543,75 (CBFS 17050), kv. 5949c/5948d], 250 m n. m., 8. 10. 2014 leg. J. Kučera, CBFS.

U nás velmi vzácný mediteránní druh byl poprvé nalezen J. Velenovským v Českém krasu u Srbska a v Dolním Povltaví u Libčic nad Vltavou (Velenovský 1898). Při následné revizi lokalit ve 40. letech 20. století se druh nalézt nepodařilo a ani nebyly dohledány herbářové položky (Pilous 1996). Při revizi kritických taxonů se mi nicméně podařilo nalézt Velenovského doklad druhu z Libčic v položce určené jako *Tortula muralis* var. *aestiva* (skály proti Libšicům, III. 1898, PRC!), takže lze předpokládat, že i položka od Srbska mohla být správně určena. V recentní době se podařilo druh najít jen jednou na Křivoklátsku (Franklová & Kolbek 1998), ovšem přesná lokalizace sběru (26. 7. 1974 leg. Franklová, PR!) není zcela jednoznačná. V článku je uvedena široká lokalita (skryjské kambrium), vnější scheda položky („Skryje, levý břeh Berounky“) však není zcela totožná s vnitřní schedou s údajem „pag. Týřovice, in rupibus ca 500 m ad merid. a loco Čertova skála versus“. Ta by mohla odpovídat lokalitě proti Kouřimecké rybárně (ca 0,5 km JZ Čertovy skály a asi 3 km SSV skal na levém břehu Berounky proti obci Skryje, rovněž ještě na okraji skryjského kambria). Na skalách proti Skryjím (mj. lokalita druhu *Syntrichia fragilis*, Müller & Kučera in Blockeel et al. 2006) jsem druh opakovaně neúspěšně hledal; lokalita proti Kouřimecké rybárně, od které se nově nalezená lokalita nachází 4–5 km VSV v novější době prohledávána nebyla. Druh se na Nezabudických skalách vyskytuje v poměrně velké populaci (celkově nejméně desítky dm²) na řadě vhodných mikrostanovišť.

Literatura

- Blockeel T. L., Bednarek-Ochyra H., Ochyra R., Hájková P., Hájek M., Kučera J., Kürschner H., Müller F., Oliván G., Parolly G., Porley R. D., Rams S., Sénéca A., Sérgio C., Townsend C. C., Tyshchenko O. & Vieira C. (2006): New national and regional bryophyte records, 13. – *Journal of Bryology* 28: 151–155.
- Buryová B. & Hradílek Z. (2006): Clonal structure, habitat age, and conservation value of the moss *Philonotis marchica* in Kotouč quarry (Czech Republic). – *Cryptogamie, Bryologie* 27 (3): 375–382.
- Duda J. (1975): 253. *Cololejeunea rossettiana* (Mass.) Schiffn. – In: Duda J. & Váňa J., Die Verbreitung der Lebermoose in der Tschechoslowakei – XVIII. – *Časopis Slezského Muzea, ser. A*, 24: 184–186.
- Duda J. (1986): 226. *Kurzia pauciflora* (Dicks.) Grolle. – In: Duda J. & Váňa J., Rozšíření játrovek v Československu – XLV. – *Časopis Slezského Muzea, ser. A*, 35: 26–28.
- Franklová H. & Kolbek J. (1998): Bryologický inventarizační průzkum vybraných území CHKO a BR Křivoklátsko. – *Zprávy České Botanické Společnosti* 33: 53–83.
- Hiltzer A. (1928): *Riccia papillosa* Moris, nová mediteránní játrovka pro Čechy. – *Časopis Národního Muzea, pars. natur.*, 102: 158–165.
- Kubešová S. (2003): Bryofloristický inventarizační průzkum Národní přírodní rezervace Býčí skála (2002–2003). – Ms. [Depon. in: AOPK Praha a Správa CHKO Moravský kras.]
- Kučera J. & Váňa J. (2007): Rozšíření druhů rodu *Cinclidotus* P. Beauv. v České republice. – *Bryonora* 39: 20–25.

- Kučera J., Zmrhalová M., Shaw B., Košnar J., Plášek V. & Váňa J. (2009) [2010]: Bryoflora of selected localities of the Hrubý Jeseník Mts summit regions. – Časopis Slezského Muzea, ser. A, 58: 115–167.
- Kučera J., Váňa J. & Hradílek Z. (2012): Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis. – Preslia 84: 813–850.
- Novotný I. (1986): The moss *Ephemerum recurvifolium* (Dicks.) Boul. in Czechoslovakia. – Acta Musei Moraviae, Sci nat., 71: 119–130.
- Pilous Z. (1996): Mech *Tortula atrovirens* na Slovensku. – Bryonora 18: 3.
- Plášek V. & Stebel A. (2002): Bryophytes of the Čantoryjský hřbet range (Czantoria range) and its foothills (Western Carpathians – Czech Republic, Poland). – Časopis Slezského Zemského Muzea, ser. A, 51: 1–87.
- Podpěra J. (1953): *Bryum* generis monographiae prodromus. 1. Species Eurasiae septentrionalis. Pars 8. systematica. – Práce Moravskoslezské Akademie Věd Přírodních 25(2), seš. 2–3: 53–120.
- Rivola M. & Duda J. (1976): 38. *Riccia papillosa* Moris. – In: Duda J. & Váňa J., Die Verbreitung der Lebermoose in der Tschechoslowakei – XIX. – Časopis Slezského Muzea, ser. A, 25: 30–32.
- Váňa J. (1970): 122. *Jamesoniella autumnalis* (DC.) Steph. – In: Duda J. & Váňa J., Die Verbreitung der Lebermoose in der Tschechoslowakei – VII, Časopis Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci 60: 26–30.
- Velenovský J. (1898): Bryologické příspěvky z Čech za rok 1897–1898. – Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Tř. II, Math.-přír., 7(16): 1–19.